

SZAKMAI BESZÁMOLÓ

a

TISICUM (a Jász-Nagykun-Szolnok megyei múzeumok évkönyve)

XXVIII. kötetének megjelentetéséről

A szolnoki Damjanich János Múzeum évkönyv-sorozatának XXVIII. kötete ismét kerek évfordulós kollégát köszönt – s mindjárt kettőt is: a 60. életévébe ért Bagi Gábor történészt és Zsolnay László művészettörténészt.

Évkönyvünk 250 példányban látott napvilágot (+ 20 db különnyomat készült a szerzők számára). 21 tanulmány kapott helyet benne, melyeket összesen 34 szerző jegyez. A kötet súlypontjait 10-10 régészeti és történettudomány körébe tartozó tanulmány adja, ezeken kívül a restaurálás képviselteti még magát. A tanulmányokat mintegy keretbe foglalják a kötet elején a rövid köszöntések, illetve a végén a szerzők felsorolása. Az ünnepeltek bibliográfiája segíti az olvasók tájékozódását eddigi munkásságukban.

A régészettudományi fejezetet *Csányi Marietta* írása nyitja, mely egy több mint fél évszázada Alattánban feltárt különleges, egyszerre földbe került leletegyüttest közöl. A kora bronzkori nagyrévi és hatvani kultúrára jellemző kerámiadarabokat egyaránt tartalmaz, melyek a két kultúra részleges egyidejűségének, telepeik mozaikszerű elhelyezkedésének újabb bizonyítékai. *F. Kovács Péter* és *Mali Péter* közleménye egy Kunszentmárton határában, a 44-es gyorsforgalmi úthoz kapcsolódó megelőző feltáráson 2017-ben előkerült vaskori ház előkerülési körülményeit és leletanyagát mutatja be. A leletegyüttes újabb figyelemreméltó adalék e vidék kelta kori településtörténetéhez. *Torbágyi Melinda* és *F. Kovács Péter* közös tanulmányának apropója pár éve Jászfákóhalma határában fémkeresőző önkéntesek által lelt 3 db kelta érem. Összegyűjtve a területre vonatkozó adattári információkat, Hild Viktor publikált feljegyzéseit, a helytörténeti gyűjtemény műtárgyait és a legfrissebb kutatások eredményeit, a szerzők azt feltételezik, hogy Jászfákóhalma környékén számottevő késő vaskori jelenléttel lehet számolni. *Madaras László* az ünnepeltek előtti tisztelgésül a Jászberény közelében, az elpusztult Necsőegyházán egykor állt Árpád-kori templom és a körülötte fekvő temető 1980-as feltárását közli, szem előtt tartva egy valamikori megyetörténet megírását is. *Polgár Zoltán* a szolnoki ipari park bővítése során feltárt Árpád-kori település kapcsán teszi fel a kérdést: a középkori Paládics vagy Tét falu maradványai kerültek-e napvilágra? A segítségül hívott oklevelek adatai nem elégségesek ennek eldöntésére, ám a várható további feltárások remélhetőleg közelebb visznek a megoldáshoz. *Nagy Zsolt* tanulmánya a kora újkori főúri pénzhamisítás 1526–1553 közé eső fő időszakára tekint vissza. A témára vonatkozó, nagyrészt jogszabályokból és országgyűlési tárgyalási dokumentumokból álló forrásbázis áttekintése után megállapítja, hogy a régészeti leletek és vizsgálatok új lendületet adhatnak a téma kutatásának. A Nyitra folyó mellett fekvő Naszvad falu mellett Szőke Béla 1938-ban és 1943-ban folytatott ásatása templomot, s közép- és kora újkori temetőt hozott napvilágra. *Nevizánszky Gábor* és *Prohászka Péter* cikke egy itt feltárt temetkezést dolgoz fel, melyet a sírban nyugvó csontváz hason fekvő helyzete mellett az ott előkerült 28 délnémet, cseh és osztrák érem tesz különlegessé. A szerzők véleménye szerint a sír lakóját vagy meggyilkolták vagy járványos betegség következtében hunyt el, s a külföldi pénzek alapján nagy valószínűséggel nem tartozott Naszvad közösségéhez. *Vácsi Gábor*, *Fülöp Kristóf*, *Lörnhardt M. Denisa* és *Szabó Nóra* az M44 autóút Tiszakürt-Zsilke-tanya lelőhely feltárásán dolgoztak, s annak eredményeit foglalták össze részletes előzetes jelentésükben. Mintegy 1.750 régészeti jelenség közül kiemelkedő jelentőségű a középső neolitikumban lemélyített bodonkút, mellette sűrű római császárkori (szarmata) településrészlet és korai avar temetkezések legfontosabb leleteit is közlik. *Cseh János* cikke a szerző 2018-ban végzett Jász-Nagykun-Szolnok megyei kutatásairól ad számot. Hat település: Kengyel, Rákóczi falva, Rákócziújfalú, Szajol, Szolnok és Törökszentmiklós határában

végezte terepbejárásait, melyek közül legfontosabbak a török korban elpusztult Varsány mezőváros területén végzett megfigyelései és leletgyűjtései. A nyugállományba vonuló osztályvezető, *Tárnoki Judit* állította össze a 2018. évben Jász-Nagykun-Szolnok megyében folyt régészeti kutatásokról az ásatásvezetők által készített összefoglalókat. Szerepel benne valamennyi próba- és megelőző feltárás, leletmentés, illetve tervásatás lefolyása és legfontosabb eredményei. Az országos összefoglalók megjelentetése az utóbbi években bizonytalanná és esetlegessé vált, ezért indokolt és igen fontos alapközlés.

A történettudományi fejezetet *Veresegyházi Béla* cikke nyitja, aki a Nagykunság folyószabályozások előtti földrajzi névanyagát gyűjtötte össze XVIII-XIX. századi kéziratos térképek alapján. A szerző elsődleges szándéka volt, hogy saját történeti-földrajzi kutatásai alapjait tisztázza, emellett publikálásukkal támpontot, segítséget kíván nyújtani a táj történetét, földrajzát, botanikáját és a helytörténetét kutatóknak. *Szikszai Mihály*, megyénk közlekedéstörténetének jeles levéltáros kutatója a Jászság úthálózatának kialakulását és fejlődését vizsgálta cikkében. A terület központja, Jászberény a történelem folyamán mindig is utak (sót, portaút) fontos állomása volt, a modern úthálózat alapjait azonban az 1890. évi úttörvény jelentette, mely nemcsak a székváros, de a megyei útépitések fellendülésére is ösztönzőleg hatott. *Bojtos Gábor* cikke bemutatja az 1905-1906-os kormányzati válság és „nemzeti ellenállás” Jász-Nagykun-Szolnok vármegyéhez kapcsolódó eseményeit, a frissen kinevezett darabont főispán, Lenk Gyula szolnoki tartózkodásának néhány hetét, és azokat a (végül sikertelen) kezdeményezéseket, amelyek utóbb a vármegye vezetőjének elszámoltatására irányultak. *Cseh Géza* tanulmánya Horthy Miklós családfájának rejtélyeiről lebbenti fel a fátylat. Az Osztrák Állami Levéltárban őrzött kamarási kérelmének iratai szerint a nemesi származást anyai nagyanyja, az egykori színésznő Gärber Erzsébet esetében nem tudta megfelelően igazolni, Ferenc József mégis jóváhagyta a kérelmét, mivel szárnysegédi szolgálatával rendkívül elégedett volt. *Udovecz György* dolgozata a 68. Jászkun gyalogezred első világháborús történetét tekinti át. A szerbiai hadműveletek után a galíciai frontra vezényelt csapatok súlyos veszteségek után az olasz frontra kerültek, majd egy rövid 1917-es erdélyi és moldvai kitérő után, ismét Itália következett. A jelenlegi ismeretek szerint a 68-asok tartottak ki a legtovább eredeti állásaikban 1918. október végén. *Novák László* Nagykőrös szerepét vizsgálja a száz éve megalakult tanácsköztársaság honvédő háborújában, egyúttal rekonstruálja és új megvilágításba helyezi a 133 nap helyi eseményeit is. *Tolnay Gábor* tanulmánya az 1920-as évek földreformjának Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei végrehajtását értékeli. Bár a végrehajtás során a törvény betű szerinti végrehajtására törekedtek, a szerző szerint csak 1935 után vette kezdetét a magyar kormány tudatos, jövőbe tekintő és távlati cél érdekében cselekvő, a realitásokat is figyelembe vevő földbirtokpolitikája. *Ravasz István* írása a Don-kanyarban elesett magyar katonák exhumálása során előkerült papíralapú leletek (lehetséges) sorsával foglalkozik. Egyéb azonosítók híján e dokumentumok jelentékeny mértékben megkönnyíthetik azon maradványok azonosítását, melyekről addig azt sem lehetett tudni, hogy egyáltalán magyarok voltak-e... *Vadász István* folytatta a tiszafüredi múzeum 130 éves történetét feltáró kutatásait: tanulmánya az 1955 és 1958 közötti korszak eseményeibe kalauzol. Ezen időszakban továbbra is megoldatlan maradt a főállású múzeumvezető kérdése, míg az intézmény lassan birtokba vette az 1953-ban részére kiutalt, államosított Lipcsey-kúria épületének nagyobb részét. *Kasza Csaba* angol nyelvű értekezése a GPS alkalmazási lehetőségeit mutatja be a légi, tengeri, vasúti és közúti közlekedés, a térképezés és földmérés, az időmegállapítás és -szinkronizálás, a környezetvédelem, a meteorológia, a közbiztonság és kárenyhítés, a szabadidős tevékenységek, illetve a mezőgazdaság területén.

Szatmáriné Bakonyi Eszter és *Nagy Melinda* irányításával a Magyar Képzőművészeti Egyetem iparművész restaurátor szakos hallgatói: *Biró Veronika*, *Botka Mátyás*, *Horváth Csaba*, *Mátéka László*, *Szabó Melinda* és *Szecső Diána* közös tanulmánya a Damjanich

János Múzeum ásatásain előkerült öt szarmata kori fibula restaurálását mutatja be. A restaurálási folyamatok dokumentatív nyomon követése mellett az azokat megelőző megfigyelések és készítésechnikára vonatkozó vizsgálatok eredményeiről is beszámolnak írásukban.

Évkönyvünk intézményük legfontosabb és megbecsült cserealapja, más megyék/városok múzeumi kiadványai és költséges külföldi múzeumi és intézeti évkönyvek érkeznek cserébe érte. Elősegíti, hogy a legújabb kutatási eredmények bekerülhessenek a tudományos élet vérkeringésébe, ám haszonnal forgathatják e kiadványt a régiónk, megyénk, településeink múltja iránt érdeklődő olvasók, a pályázati- és helytörténet-kutatók és szakdolgozati-egyetemiek egyaránt.

A kiadvány *megvásárolható* a Damjanich János Múzeum (Szolnok, Kossuth tér 4.) ajándékboltjában (képzőművészeti állandó kiállítás fogadótere), ezenkívül *megrendelhető* a múzeum titkárságán, a fenti postacímen, illetve az 56/421-602 telefonon, illetve a titkarsag@djm.hu vagy a muzeum@djm.hu drótpostacímen.

A kiadványra megpályázott összegnek az NKA Közgyűjtemények Kollégiuma által megítélt támogatás csak egy részét fedezte. A hiányzó költséget a Béres Rt. helyi üzeme anyagi támogatása biztosította, melyet az intézmény saját költségvetéséből is kiegészített.

Az NKA pályázatán elnyert támogatást a kiadvány nyomdai költségeinek biztosítására fordítottuk.

Szolnok, 2020. május 29.

Gulyás Katalin
muzeológus, szerkesztő